

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของสังคมไทย

Sufficiency Economy Philosophy and Lifestyle of Thai Society

สุจิตรา ชลกาญจน์สกุล

Suchitra Chonlakarnsakul

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: tukatumtum@gmail.com

Retrieved: September 14, 2022; Revised: October 26, 2022; Accepted: October 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของสังคมไทย พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการปฏิบัติตนตามทางสายกลางของพระพุทธศาสนา ดำเนินชีวิตอย่างมีปัญญา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ ไม่หลงใหลไปกับระบบบริโภคนิยมที่ถูกสร้างขึ้นตามกลไกเศรษฐกิจกระแสหลัก สร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจริยธรรม คุณธรรมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน แสวงหาความรู้ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพของตน และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้มีความหลากหลายในชีวภาพ ก่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อกันและกัน เหมาะแก่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขแบบยั่งยืน

คำสำคัญ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ดำเนินชีวิต

Abstract

Sufficiency Economy Philosophy and Lifestyle of Thai Society aims to study the context of Sufficiency Economy Philosophy and the application of Sufficiency Economy Philosophy in the lifestyle of Thai society. Found that The lifestyle of Thai Society according to the sufficiency economy philosophy is practiced according to the middle path of Buddhism. Live wisely and stay abreast of social and economic changes. Not obsessed with consumerism built on mainstream economic engines. Build moral immunity for oneself family and Community. Study knowledge and experience to apply to their professional development and natural environment management to be biodiverse, creating a natural balance to create a supportive atmosphere. Suitable for sustainable happy living.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Lifestyle

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเจริญแบบสังคมสมัยใหม่คนไทยมิได้ทำการปรับตัวให้พร้อมไม่ประสานกัน และไม่ได้ทำโดยความรู้ร่วมกันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อสถาบันของชุมชน สังคมไทยเคยมีบทบาทดำรงรักษา และเป็นผู้นำของสังคม ไม่ปรับตัวยอมรับความเจริญและวิทยาการสมัยใหม่ สถาบันเหล่านั้นจึงไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้และไม่พร้อมที่จะช่วยนำทางให้แก่ประชาชนที่ดี

จากผลของการพัฒนาที่ผ่านมาของประเทศไทย ที่มุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการก้าวไปสู่ความเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่และผลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมกระตุ้นให้สังคมไทยมุ่งสู่การเป็นสังคมเมือง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบุคคลอย่างมากมาย องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตก่อให้เกิดการกำเนิดเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งทางด้านการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร การผลิตอย่างมีระบบซึ่งทำให้การเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารอย่างรวดเร็วและมีความชัดเจนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมของการจับจ่ายใช้สอยหรือการบริโภคสินค้าที่มีการผลิตจากระบบอุตสาหกรรมนั่นเองและผลกระทบที่ติดตามมาคือการหลังไหลของวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจทุนนิยมและเสรีนิยมจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมทางด้านพฤติกรรมของประชากร (สุจิตรา จรัสขนะเพท, 2559)

เศรษฐกิจพอเพียงคือระบบความคิดและความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เทคนิคศีลธรรมที่ทวนกระแสการผลิตผลักดันเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องคิดระดับประเทศและระดับโลกไม่ใช่บทในบาททองถิ่นเพราะโลกถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมที่ตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมเศรษฐกิจเพียงเป็นอย่างมากทั้งในทางเศรษฐกิจการเมือง สังคม เราไม่อาจพูดถึงวัฒนธรรมทวนกระแสทำได้หรือไม่ได้ เป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงคือความมั่นคงในปัจจัยสี่และความยั่งยืน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ การให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การให้ความเคารพต่อส่วนรวม มีความชัดเจนระหว่างส่วนตัวกับส่วนรวมเป็นค่านิยมที่สอดคล้องกัน เศรษฐกิจพอเพียงมีสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่คนในชุมชนอยู่เสมอ ในขณะที่สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วทั้งโลกแม้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงก็มีคนจนคนรวยคนได้เปรียบคนเสียเปรียบ

ฉะนั้นจึงดูเหมือนว่าการเคลื่อนที่ทางสังคมและเศรษฐกิจก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่นั่นเองเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงคือความมั่นคงในปัจจัยสี่และความมั่นคงยั่งยืนของระบบนิเวศน์และวิถีชีวิต ในระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีนิยมให้ตลาดเป็นคนทำ ผลก็คือยิ่งเกิดความไม่มั่นคงและความไม่ยั่งยืนในชีวิตของคนส่วนใหญ่ทั้งโลก สิ่งที่จะบรรลุเป้าหมายได้โดยการร่วมกันของบุคคล ชุมชน และรัฐเหมาะสมโดยอาศัยวิธีการคือเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ชุมชน รัฐและมีระบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม มีโลกทัศน์ที่เอื้อต่อเศรษฐกิจคืออยู่รวมกันกับคนอื่นและธรรมชาติเกื้อกูลและรักษากฎการผลิตคือทรัพยากร ความรู้ การจัดการ การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมแต่สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วทั้งโลก ในกระแสที่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจผลักดันการเปิดเสรีในทุกด้านหรือกระแสโลกาภิวัตน์นี้รัฐแทบไม่มีอำนาจจะปกป้องการผลิตในเศรษฐกิจพอเพียงได้เลยชุมชนจะปกป้องอย่างไรสังคมจะสร้างตลาดทางเลือกใหม่หรือไม่ ประชาคม

นานาชาติจะสร้างตลาดทางเลือกได้หรือไม่ ทั้งหมดนี้ต้องศึกษาและทดลองเชื่อมต่อเป็นเครือข่ายเข้าหากันเพื่อหาแนวทางที่เป็นไปได้ทั้งสิ้น

ดังนั้น “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันของประชาชนได้อย่างสมดุลและยั่งยืนเหมาะสมกับสังคมไทย และสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของประชาชนและให้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอมีพอกินไม่หลงใหลตามการบริโภคแบบวัตถุนิยม

ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาช้านานในรูปของหลักการสร้างความ “พออยู่ พอกิน” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดนี้เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรกแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2551 ความสามารถในการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่ผู้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ.2517 คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชยว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งใหม่แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินมีความสงบช่วยกันรักษาส่วนร่วม ให้อยู่ที่พอสมควร ขอย้ำพอควรพออยู่พอกินมีความสงบไม่ให้นคนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเราได้ (พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2550: 24.)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมิตินโยบายการดำเนินชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้พูดถึงวิธีการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่พูดถึงกรอบคิดในการตัดสินใจเพื่อให้การพัฒนาเกิดประโยชน์ที่สุดต่อทุกคน (จรรยาพร ธรรมินทร์, 2551)

จากมุมมองของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการพึ่งตนเองได้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับอนาคตที่มั่นคง การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเกิดจากกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้นตอน และต้องเป็นการระเบิดจากภายในมากกว่าการผลักดันจากภายนอกแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรากฐานจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์แต่หลักธรรมดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่แต่ในศาสนาพุทธเท่านั้น ในศาสนาอื่น ๆ ก็มีการสอนในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน เช่นเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์และประโยชน์ของการอบรมวินัยในตนเอง

เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนากรอบแนวคิดของสามองค์ประกอบหลัก อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549)

บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ในการดำเนินชีวิต

การมีคุณธรรมถูกต้องดีงาม รู้จักแบ่งปันไม่เอาเปรียบคนอื่นและธรรมชาติ มีคุณธรรมนำชีวิตประกอบธุรกิจการงาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง ใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้จักตัวเอง รู้รากเหง้า ภูมิใจ เชื่อมมั่นในพื้นฐานตนเอง รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิใจในกำเนิด ถิ่นฐานบ้านเกิด รากเหง้าเผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ภูมิใจในของกิน ของใช้พื้นบ้าน กินอยู่แบบไทย ๆ วิถีไทยเข้าถึงคุณค่ามากกว่ายึดติดรูปแบบ นอกจากนั้น ต้องมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายในกรอบของคำว่า พออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่ใช่จ่ายตามกระแสของสังคม ไหลตามกระแส รู้กละและเทศะ มีความสุขตามอัตภาพ ขนาดปริมาณที่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินไป ไม่ติดแบรนด์ คิดแต่สร้างภาพ ไม่ไหลตามกระแสตามโฆษณา บ้าบริโภคนิยม

กินอยู่อย่างมีข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล ความรู้ “รู้เขา รู้เรา” รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ทำตาม ๆ กัน รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ “รู้ทุนชุมชน” รู้ปัญหา รู้โอกาสชีวิต รู้แสวงหาความรู้ ศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง

ระบบเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องมีการวางแผนในชีวิตครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงานองค์กร แผนงบประมาณครอบครัว รายรับ รายจ่าย หนี้สิน แผนการลงทุน แผนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่คุณภาพที่มั่นคง ยั่งยืน (Quality, consistency, sustainability)

การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองโดยสร้างครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ลูกมีการศึกษาที่ดี นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เกษตรผสมผสาน สหกรณ์ SMES เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ก่อนพึ่งตลาดภายนอกหรือส่งออกปัจจัยดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มิได้มุ่งเน้นเฉพาะแต่เพียงภาคการเกษตรเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิต การประกอบกิจการของภาคธุรกิจ การค้าระหว่างประเทศหรือแม้แต่การ

ดำเนินการของภาครัฐ เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติ ภายใต้ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2550)

การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้น แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1)ระดับบุคคลทั่วไป เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป หมายความว่าถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลางทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้

ระดับเกษตรกร หมายถึง เศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่งน้ำ และกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกรเอง ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง คือ ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นา และทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมทางเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานเต็มเวลาที่ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์และการทำประมงในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุดความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา ได้แก่ การทำกิจกรรมหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ประดวญ ข้าวเป็นพืชอาหารหลักของคนไทย สำหรับบริโภคในครอบครัว สระน้ำเป็นแหล่งน้ำในไร่นาและเลี้ยงสัตว์น้ำ ปลูกพืชผักเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายประจำวัน ปลูกพืชสมุนไพรใช้เป็นอาหารและยาพื้นบ้าน ปลูกไม้ยืนต้นและไม้ใช้สอยใช้เป็นไม้พืน ทำโรงเรือนและเครื่องจักสาน เลี้ยงสัตว์ใช้เป็นแหล่งอาหารโปรตีนและเสริมรายได้ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงาม พักผ่อนจิตใจและเสริมรายได้ ทำปุ๋ยหมักใช้บำรุงดิน รักษาสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับกิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีตัวอย่าง ดังนี้ เลี้ยงปลาในนาข้าว ผลผลิตจากข้าวเป็นอาหารปลา ปลากินแมลงเป็นศัตรูข้าว ปลูกผักกับการเลี้ยงไก่ ใช้พืชผักเป็นอาหารไก่ และมูลของไก่เป็นปุ๋ยสำหรับพืชผัก การใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกื้อกูลต่อกันและกันเพื่อสร้างบรรยากาศธรรมชาติของพื้นที่ทำกินของเกษตรกร (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2554)

การดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเชิงชาจจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างรู้จักประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศจะคำนึงถึงความสามารถของชุมชนเมือง ภูมิภาค ประเทศ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

การให้ความสำคัญกับการพอประมาณโดยยึดหลักความมีเหตุผล ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ควรใช้เหตุผลและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ใช้สติปัญญาในการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ไม่หลงใหล

กับกระแสวัตถุนิยมซึ่งจะนำไปสู่การใช้จ่ายเกินตัวหรือการใช้เงินอย่างไม่คุ้มค่าและขาดประสิทธิภาพ มีจิตสำนึกเกี่ยวกับจริยธรรมคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของคนในประเทศให้รู้จักคำว่า “พอ” เพื่อขจัดความโลภให้น้อยลง จะได้มีความสงบสุขทั้งทางกายและทางใจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความวุ่นวายให้แก่สังคมส่วนรวมจากคุณลักษณะดังกล่าว จะเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีวัตถุประสงค์ต้องการให้มนุษย์รู้จักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด รู้จักความพอเพียง รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยใช้ปัจจัย ด้านจิตใจยึดหลัก “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและประเทศชาติ มีเมตตา เอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง รู้รักสามัคคีในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการเชื่อมโยงให้เป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้มีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น มีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ด้าน อันจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและมีความมั่นคง และคำนึงถึงการใช้และการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน ลักษณะดังกล่าวเป็นเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินงานในทุกขั้นตอน หรือการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังต่อไปนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549)

การมีความรู้คู่กับคุณธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติรอบรู้ในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด มีสติหรือความระลึกรู้ ซึ่งเป็นเครื่องพิจารณาถ่วงถ่วงก่อนที่จะทำ จะพูด หรือแม้แต่จะคิดในเรื่องต่าง ๆ ว่าก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเสียหาย ควรกระทำหรือควรงดเว้น และมีปัญญาหรือความรู้ชัด ที่เกิดขึ้นจากความฉลาดสามารถคิดพิจารณาอย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่จะปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ ความซื่อสัตย์สุจริต สำหรับรองรับสนับสนุนวิชาความรู้ เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง ความอดทนมีความเพียรประกอบการงานด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง เป็นความเพียรที่มีลักษณะกล้าแข็ง ไม่ขาดสายมีความหนักแน่น อดทน ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป และความรอบคอบระมัดระวังที่จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ให้กระจ่างแจ้งในทุกแง่มุม ก่อนที่จะจัดการให้ถูกต้อง ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผลและสามารถนำความรู้ต่าง ๆ มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์สามประการด้วยกัน คือความสมดุล การพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และความยั่งยืน ดูแผนภาพที่ 1 คุณลักษณะ เงื่อนไข และผลลัพธ์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในหน้าต่อไป

เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของความประหยัดและการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นเรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่มีการรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ มีการสร้าง

เครือข่ายและการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยประสานความร่วมมือกับภายนอก (พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2557)

บทสรุป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เกิดในพระราชดำริ เป็นทฤษฎีที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านานซึ่งมีสารของเนื้อหาในเชิงปัญญา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้จักตัวเอง รู้จักรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจ เชื่อมมั่นในพื้นฐานตนเอง รู้ในคุณค่าที่มาจากตนเองโดยรักษาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยไม่กระทบต่อสภาพแวดล้อม

นอกจากนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นแหล่งข้อมูลด้านความรู้ ด้านปัญญา รู้เท่าทันสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองโดยการสร้างครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต ลูกหลานได้รับการเลี้ยงดูถูกต้องดีงาม มีการศึกษาที่ดีมีความมั่นคงอันเกิดจากปัญญา เพื่อสร้างครอบครัวและชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เกษตรผสมผสาน สหกรณ์ SMES เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นและใช้เป็นแนวทางในการประกอบกิจการของภาคธุรกิจ การค้าระหว่างประเทศหรือแม้แต่การดำเนินการของภาครัฐ เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติ

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้น เป็นการดำเนินชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตามฐานะ ตามอัตภาพ และไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำร้ายสิ่งแวดล้อม

ในภาคเกษตรกรรมมีการใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่งน้ำที่สะอาด อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต หรือดำรงชีวิตของคนและสัตว์ และกิจกรรมการเกษตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิตในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างบรรยากาศของความหลากหลายของชีวิตในไร่นา และการสร้างป่าสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต

ด้านการมีความรู้คู่กับคุณธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของสังคมไทย ได้แก่การรอบรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต มีการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม ให้มีความเรียบร้อยทั้งทางกาย วาจาและจิตใจอย่างมีความสัมพันธ์กันอย่างมีเชิงปรัชญา เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง มีความอดทน มีความเพียรประกอบกิจการด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลยต่อหน้าที่ของตน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). *การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จรรยาพร ธรณินทร์. (2551). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคนและหนทางข้างหน้า*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2566, จาก <http://www.charuaypontorranin.com/index.php>
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง: ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ*. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2550). *การใช้ตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2554). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2566, จาก <http://www.geosocial.mju.ac.th/modules.php>
- สุจิรา จรัสขนะเพท. (2549). *ทัศนะและความต้องการของนักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะต่อการปรับพฤติกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.